

**Forekomsten af Hvidøjete And (*Aythya n. nyroca*
(Güld.)) og Dværgegås (*Anser erythropus* (L.))
i Danmark.**

Af C. A. BLUME.

(With a Summary in English: The Occurrence in Denmark
of the Ferruginous Duck (*Aythya n. nyroca* (Güld.)) and
the Lesser White-Fronted Goose (*Anser erythropus* (L.)).

I anledning af at et exemplar af den Hvidøjede And (*Aythya n. nyroca* (Güld.)) blev set på en ekskursion, foretaget d. 15. 4. 51 af DRUCKER, FRÖLICH, ERIK HANSEN, SV. LARSEN og BLUME til Fedsøen (nord for Præstø Fed), må det formodentligt være på sin plads at give en oversigt over denne sjældne arts forekomst her i landet foruden beretningen.

Den 20. 4. 51 var vi atter ved Fedsøen og havde denne gang endnu bedre lejlighed til at iagttage anden både på vandet, på land og i luften. På søen var der mange andre ænder, særligt Troldænder (*Aythya fuligula* (L.)), men den søgte ikke deres selskab, kun opskræmt fløj den i flok med Troldænderne ud i Faxe Bugt for senere at vende tilbage. Den opholdt sig gerne skjult i søens sydlige del, der var omgivet af vegetation og fjorgamle tagrør. Da det var en ungfugl, synede den på afstand næsten sort, og kunne da nærmest forvexles med ungfugl af Troldand, på nærmere hold synede den dybt kastaniebrun og kunne da nærmest forvexles med han af Taffeland (*Aythya ferina* (L.)) i sommerdragt; den er dog kendeligt mindre end disse. På vandet og på land er den hvide undergump afgjort det bedste kendetegn. Det hvide vingespejl og det hvide bagbryst og bugparti sås kun, når den fløj, eller når den rejste sig på vandet og baskede med vingerne. Øjet var sortebrunt. Hos ungfuglene er øjet sortebrunt; hvornår det bliver hvidt eller rettere perlegråt, hersker der i litteraturen delte meninger om, specielt hvad hunnens øje angår (HARTERT, 1920, p. 1338; HEILMANN & MANNICHE 1928, p. 205; HEINROTH 1928, p. 213; LÖPPENTHIN 1951, p. 201; MILLAIS 1913, p. 31; NAUMANN 1902, p. 183; NIETHAMMER 1938, p. 475; LEHN SCHIÖLER 1926, p. 476; WITHERBY et al. 1947, p. 296). Indtil

nærmere undersøgelser foreligger, må det antages, at hannens øje bliver perlegråt i marts, medens det tidligst er helt udfarvet hos den 3-årige hun.

Det har vist sig, at den Hvidøjede And forekomst er sjældnere i nyere tid end almindeligvis antaget. I sidste århundrede var den mere almindelig; der står i N. KJÆRBØLLING 1875—77: "Skandinaviens Fugle" 2. fuldstændigt omarbejdede Udgave ved JONAS COLLIN: "E. Hage havde set den i Slesvig; Mecklenburg angiver den som ynglende ved Bootkamp i Holsten; efter Boie yngler den ikke sjældent i dette Hertugdømme." Følgende gange er den konstateret:

Før 1852 (sandsynligvis få år før) blev et exemplar skudt i Store Bælt ud af en flok på 8-9 stykker (KJÆRBØLLING 1852, p. 376; noget bevis for, at anden er rigtigt bestemt, eksisterer ikke), d. 2. 4. 1856 blev et exemplar skudt i Haderslev Slotsmøllesø (COLLIN 1888, p. 98); i april 1863 blev 1 han skudt i Store Bælt (COLLIN 1888) (exemplaret findes opstillet i Zool. Mus. iflg. journal); i 1885 blev 1 han ad. skudt i Limfjorden ved Thisted (SCHEEL 1925, p. 27 (skindet findes på Zool. Mus. iflg. journal); d. 16. 4. 1909 blev 1 han skudt på Wedellsborg på Fyn (LEHN SCHIØLER 1926, p. 77) (kropskælettet findes på Zool. Mus. iflg. journal); d. 15. 4. 1951 blev en fjorgammel ungfugl, formentlig en hun, set på og ved Fedsøen af ovennævnte ornitologer.

Der foreligger således kun beretning om 5 eventuelt 6 konkrete forekomster af denne art her i landet, hvoraf kun to fra dette århundrede; forrige gang ligger 42 år tilbage i tiden. De 4 gange er den set i april, for de 2 andre gange kendes årstiden ikke. Af de 5 (6) fugle var de 3 hanner og formentlig 1 hun, for de 2 kendes kønnet ikke.

Den Hvidøjede And har overvejende en sydøstlig men også en sydlig udbredelse. Den er ikke set i Norge; i Sverige er den set to gange: 1876 og 1909 (Förteckning över Sveriges Fåglar 1951). I Nord- og Vesttyskland er den sjælden, dog er den i træktiden sikker ved Dümmersøen (ca. 30 km nord for Osnabrück). I Holland regnes den for en regelmæssig men meget sjælden ynglefugl, der er 7 sikre samt flere ikke helt sikre ynglefremkomster indtil 1950 (IJZENDOORN 1950).

Tyske ornitologer mener, at den atter breder sig mod nord, den er således iagttaget ved Lübeck 1917/18, på Fehmarn 1935

og ved Hagen i Holsten 1943 (BRUNS 1949, EMEIS 1950, RAUHE 1949). De nærmeste sikre ynglelokaliteter af betydning findes i Øst-Preussen, nemlig i de Masuriske Sumpe og i Oberland (i den sydlige del af Øst-Preussen). I Tyskland er den en stand-, strejf- og trækfugl. Den kommer til Øst-Preussen i april, hovedstyrken i 2den halvdel af måneden (TISCHLER 1941). Det exemplar, der blev iagttaget på Fedsøen, var formodentlig nyligt kommet dertil (forlænget træk); det opholdt sig et stykke tid på søen og blev set af forskellige ornitologer, sidst af ERIK HANSEN og SCHELDE den 29. 4. 1951.

Da SCHELDE, Sorø, havde meddelt, at han efter al sandsynlighed havde set en Dværggås (*Anser erythropus* (L.)) blandt en flok Grågæs (*Anser anser* (L.)) i Borreby Mose ved Skælskør den 8. 4. og 9. 4. 1951, men ikke haft gåsen på tilstrækkeligt godt hold til med absolut sikkerhed at bestemme den, tog DRUCKER, FRÖLICH, ERIK HANSEN, SV. LARSEN og BLUME til Borreby Mose d. 15. 4. 51 og fik gåsen på så godt hold, at vi med sikkerhed kunne bestemme den til Dværggås.

Da det ved nærmere undersøgelse viste sig, at Dværggåsen — i modsætning til den Hvidøjede And — forekommer hyppigere end sædvanligvis antaget, må det formentlig også være af interesse, foruden selve meddelelsen, at få en oversigt over denne arts forekomst her i landet:

15. 10. 1825 1 ad. Dværggås skudt på Ulfshale på Møen (KJÆRBØLLING 1852, p. 355); 10. 9. 1850 1 exemplar købt hos en vildthandler i København (KJÆRBØLLING 1852, p. 355); 9. 3. 1880 1 ung han skudt ved Randers Fjord (LEHN SCHIØLER 1925, p. 438); i midten af oktober 1886 blev 1 han skudt på Birkendegård ved Kalundborg (WINGE 1888, p. 410 (det opstillede skind findes på Zool. Mus. iflg. journal)); 8. 10. 1887 1 hun skudt ved Rønne (COLLIN 1888, p. 94 (kropskælettet findes på Zool. Mus. iflg. journal)); 12. 10. 1911 1 exemplar skudt på Fanø (LEHN SCHIØLER 1925, p. 438); 19. 12. 1913 1 udfarvet han skudt ved Fiil Sø (LEHN SCHIØLER 1925, p. 438); 23. 10. 1917 1 ung han skudt ved Fiil Sø (LEHN SCHIØLER 1925, p. 438 (skelettet findes på Zool. Mus. iflg. journal)); 18. 3. 1920 1 hun skudt af MARTIN HAAHR ved Fiil Sø (skelettet findes på Zool. Mus. iflg. journal); i marts 1920 så MARTIN HAAHR 4 Dværggæs på Fiil Sø (LEHN

SCHIØLER 1925, p. 438); i marts 1920 sendte JOHANNES LARSEN 1 halvskeletteret hun fra Fiil Sø til LEHN SCHIØLER (LEHN SCHIØLER 1925, p. 438); 26. 4. 1922 2 Dværgegæs set af MARTIN HAAHR ved Fiil Sø (LEHN SCHIØLER 1925, p. 438); 2. 11. 1922 1 ung han skudt ved Fiil Sø (LEHN SCHIØLER 1925, p. 438); 30. 9. 1923 1 gl. han skudt ved Odense (VINDEBALLE 1926, p. 373 (skindet findes på Zool. Mus. iflg. journal)); 27. 10. 1923 1 ung Dværgegås sås i en vildthandel, vist nok skudt i Jylland (H. MADSEN 1923, p. 190); 5. 10. 1925 2 Dværgegæs set i en flok Sædgæs ved Gyngstrup på Fyn (HOLSTEIN 1926, p. 65); 9. 10. 1926 1 ungfugl skudt på Lungholm, Lolland (iflg. museumsbest. H. SCHEEL (in litt.) findes exemplaret på Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm, se endv. H. W. HANSEN 1943, p. 188); 13. 9. og 21. 9. 1931 blev nogle Dværgegæs skudt på Randers Fjord (STEINBACH 1940, p. 195); 6. 10. 1933 1 hun skudt ved Ruds Vedby (HØRRING 1932-33, p. 258); 26. 12. 1937 1 gl. hun skudt ved Bogense (iflg. konservator K. E. JAKOBSEN (in litt.), der iøvrigt meddeler, at exemplaret findes på Naturhist. Mus. i Århus); 3. 10. 1938 1 Dværgegås set af HARRY MADSEN i Utterslev Mose (GERNA 1939, p. 195); 29. 5. 1942 2 hanner og 1 hun skudt ved Hundse Myre på Bornholm (iflg. ARNE LARSEN (in litt.) findes de 2 eksemplarer, 1 han og 1 hun, på Bornholms Museum i Rønne (se endv. EDGAR MADSEN 1942), og iflg. H. SCHEEL (in litt.) findes det 3. eksemplar på Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm); 10. 10. 1942 1 ung hun skudt ved Lollands kyst (HØRRING 1942, p. 219); 18. 5. 1951, ved en ekskursion til Salt-holm blev 1 ung Dværgegås set sammen med 12 Grågæs, den blev set af adskillige af deltagerne bl. a. af REEH og BLUME; 15. 4. 1951 blev endelig, som indledningsvis nævnt, 1 ad. Dværgegås set ved Borreby Mose.

På godt hold kendes den voxne Dværgegås først og fremmest på den store, hvide blis, der går helt op på issen (hos Blisgåsen (*Anser albifrons* (Scop.)) går blissen kun op på panden), det påfaldende korte næb og den ringe størrelse. I flugten kendes den bl. a. på de lange, spidse vinger, de hurtige vingeslag tilligemed undersidens uregelmæssige tværbånd.

Fra Dværgegåsens ynglepladser i Nord-Skandinavien, Nord-Rusland og Nord-Sibirien går trækket hovedsageligt mod syd og sydøst bl. a. til Indien, Syd-Rusland og vestpå til Ungarn.

FRIEDERICH TISCHLER (1941) meddeler, at over Øst-Preussen går trækket (der iøvrigt ikke er særligt stort) om efteråret mod ssw-s. Dværggåsen ses sjældent i Syd-Norge, Syd-Sverige og i Vest-Europa.

Af de 25 ovennævnte iagttagelser falder langt de fleste om efteråret og langt overvejende i oktober, nemlig 3 i september, 11 i oktober, og 1 i november, om vinteren er den kun iagttaget 2 gange, begge gange i december, nemlig d. 19. og d. 26.; den er aldrig iagttaget i januar og februar; om foråret er den set 4 gange i marts, 2 gange i april og 2 gange i maj. Efter det foreliggende materiale må Dværggåsen betragtes som en sjælden trækfugl og særdeles sjælden eller tilfældig vintrefugl.

Dværggåsen er set i alle dele af landet, dog ikke nord for Limfjorden eller i Sønderjylland; når den ikke er iagttaget der endnu, beror det utvivlsomt på mangelen af tilstedeværelsen af tilstrækkeligt mange kvalificerede ornitologer, ligesom det må formodes, at de relativt mange iagttagelser fra Fiil Sø foruden på det dengang velegnede (nu ødelagte) terræn beror på tilstedeværelsen af dygtige ornitologer på det pågældende tidspunkt.

SUMMARY IN ENGLISH

The Occurrence in Denmark of the Ferruginous Duck (*Aythya n. nyroca* (Güld.)) and the Lesser White-Fronted Goose (*Anser erythropus* (L.)).

On April 15, 1951 a young Ferruginous Duck (*Aythya n. nyroca* (Güld.)), probably a female, was observed on a little lake in Zealand. It was the fifth or sixth time that this species was observed in Denmark, and the second time during this century. Four of the observations are from the month of April (prolonged migration?). It has not been observed in Norway but twice in Sweden. It is fairly rare in the northern and western parts of Germany; the nearest breeding-places of importance are in the Masurian Swamps in East-Prussia. German ornithologists are of opinion that the Ferruginous Duck is extending its range of distribution northward.

As the Lesser White-Fronted Goose (*Anser erythropus* (L.)) has been observed in 1950 as well as in 1951 it has been investigated how often it has been seen in Denmark. It proved that it has been observed 25 times, mainly during the autumn (15 times), and principally in October (11 times); it has only been observed twice during the winter (December); and 8 times during March, April, and May. It has been seen in nearly all parts of Denmark.

Litteratur.

- BRUNS, H. 1949: Bemerkenswerte Vogelbeobachtungen aus dem Weser-Ems-Gebiet. Orn. Mitt. **4—5**, p. 31—33.
- 1949: Die Vogelwelt Niedersachsens. Orn. Abhandl. **3**, p. 10—32.
- COLLIN, JONAS, 1888: 2. Supplement til Skandinaviens Fugle.
- EMEIS, E. 1951: Veränderungen in der Brutvogelfauna Schleswig-Holsteins in den letzten 100 Jahren. Mitt. Faun. Arbeitsgemeinschaft Schleswig-Holstein, Hamburg und Lübeck. **4**, p. 24—26.
- Förteckning över Sveriges Fåglar. Utg. af Sveriges Orn. Fören. Andra Upplagan. Svensk Natur. Stockholm, 1951.
- GERNAU, I. 1939: Supplerende Meddelelser om Fuglelivet i Utterslev Mose ved København. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. **33**, p. 193—198.
- HANSEN, H. W. 1943: Sjældnere danske Fugle i Privatsamlinger. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. **37**, p. 185—188.
- HARTERT, E. 1920: Die Vögel der paläarktischen Fauna **2**, 4.
- HEILMANN, G. & A. L. MANNICHE, 1928: Danmarks Fugleliv. **1**.
- HEINROTH, O. & M. 1928: Die Vögel Mitteleuropas. **3**.
- HOLSTEIN, V. 1926: Fuglelivet paa Einsiedelsborg Gods. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. **20**, p. 33—149.
- HØRRING, R. 1919: Danmarks Fauna, Fugle **1**.
- 1932-33: Meddelelser om mindre almindelige danske Fugle. Vidensk. Medd. Dansk Naturh. Foren. **94**, p. 368—370.
- 1942: Dværggæs (*Anser erythropus* (L.)) skudt i Danmark 1942. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. **36**, p. 219.
- IJZENDOORN VAN, A. L. J. 1950: The Breeding Birds of the Netherlands.
- KJÆRBØLLING, N. 1852: Danmarks Fugle.
- LØPPENTHIN, B. 1951: Andefugle. Vort Lands Dyreliv. **1**, p. 179—214.
- MADSEN, E. 1942: Dværggæs (*Anser erythropus* (L.)) skudt i Danmark 1942. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. **36**, p. 219.
- MADSEN, H. 1923: i: Meddelelser om mindre almindelige danske Fugle. Vidensk. Medd. Dansk Naturh. Foren. **76**, p. 190—192.
- MILLAIS, J. G. 1913: British Diving Ducks. **1**.
- NAUMANN, J. F. 1902: Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas. **10**.
- NIETHAMMER, G. 1938: Handbuch der deutschen Vogelkunde. **2**.
- RAUHE, H. 1949: Die Vogelwelt zwischen Niederelbe und Wesermündung. Orn. Abhandl. **4**.
- SCHHEEL, H. 1925: En Undersøgelse af nogle danske Fuglesamlinger. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. **19**, p. 19—32.
- SCHJØLER, E. LEHN 1925—26: Danmarks Fugle **1 & 2**.
- STEINBACH, A. 1940: Dværggæs (*Anser erythropus*) skudt i Randers Fjord. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. **34**, p. 134.
- TISCHLER, FR. 1941: Die Vögel Ostpreussens und seiner Nachbargebiete. **2**.
- VINDEBALLE, C. N. 1926: i: Meddelelser om mindre almindelige danske Fugle. Vidensk. Medd. Dansk Naturh. Foren. **82**, p. 373—374.
- WINGE, O. 1888: 4th Report on Birds in Denmark. Ornith. **4**.
- WITHERBY, H. F. et al. 1947: The Handbook of British Birds. **3**.